

Miisa Karjalainen
Vanhempi juristi
Helsingin yliopisto
12.2.2026

HY/1947/00.13.00/2026

Lausunto sivistysvaliokunnalle koskien hallituksen esitystä 191/2025 vp

Helsingin yliopisto kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle koskien hallituksen esitystä 191/2025 vp yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta. Lakimuutoksella on tarkoitus säätää niin sanotusta yhden opiskeluoikeuden säännöksestä.

Valmistelutyö on edennyt hyvin

Helsingin yliopiston hallitus on antanut lausuntonsa hallituksen esityksen luonnoksesta kesällä 2025. Joulukuussa 2025 eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen on tehty annetun lausuntopalautteen johdosta lukuisia hyviä muutoksia ja täsmennyksiä niin perusteluihin kuin itse säädöstekstiinkin. Helsingin yliopisto kiittää myös opetus- ja kulttuuriministeriötä yhteistyöstä hallituksen esityksen valmistelussa lausuntokierroksen jälkeen. Yhteistyössä saatiin selvennettyä hallituksen esitystä terminologian osalta mm. opiskeluoikeuden päättymistä koskevan säännöksen lisäyksellä sekä tilauskoulutusta ja kansainvälisiä kaksois- ja yhteistutkintoja koskevalla poikkeuksella.

Helsingin yliopisto pitää edelleen ehdotettujen lakimuutosten tavoitteita korkeakoulututkinnon suorittamismahdollisuuden tarjoamisesta mahdollisimman monelle, jolla tutkintoa ei vielä ole, sekä opiskelijoiden kannustamisesta suunnitelmallisempaan opiskeluun hyvinä, vaikkakaan tavoitteiden täysimääräistä toteutumista esitetyn sääntelyn avulla ei pystytä takaamaan. On epävarmaa miten yhden opiskeluoikeuden säännös tulee vaikuttamaan mm. opintoihin hakeutuvien käyttäytymiseen tai miten useammasta samanaikaisesta opiskeluoikeudesta luopuminen käytännössä vapauttaa korkeakoulujen resursseja ja tehostaa opetus- ja ohjausresurssien käyttöä.

Opiskeluoikeuden päättymistä on hallituksen esityksessä selvennetty suhteessa hallituksen esityksen lausunnoilla olleeseen luonnokseen ensinnäkin säätämällä lakitekstissä nimenomaisesti opiskeluoikeuden päättymisestä. Se, että opiskeluoikeuden päättymisestä säädetään suoraan laissa, selkeyttää yhden opiskeluoikeuden säännöksen soveltamista korkeakoulujen opintohallinnossa. Tämä myös vähentää muutoksen aiheuttamaa hallinnollista työtä, kun erillistä päätöstä opiskeluoikeuden päättymisestä ei tarvitse tehdä, vaan näiltä osin lain täytäntöönpano tapahtuu rekisterimerkintöjen tekemisellä. Lisäksi esitetty lisäys selkeyttää opiskeluoikeuden päättymisen lopullista luonnetta suhteessa yliopistolaissa säädettyyn opiskeluoikeuden menettämiseen. Menetetyn opiskeluoikeuden voi saada hakemuksesta takaisin, kun taas päättynyttä opiskeluoikeutta ei voi enää palauttaa.

Miisa Karjalainen
Vanhempi juristi
Helsingin yliopisto
12.2.2026

HY/1947/00.13.00/2026

Helsingin yliopisto katsoo kuitenkin, että hallituksen esitykseen sisältyy edelleen jonkin verran tulkinnanvaraisuutta, jota olisi hyvä pyrkiä poistamaan esimerkiksi täsmentämällä hallituksen esityksen perusteluja.

Vielä täsmennystä vaativat kohdat

42 a§:n 2 ja 3 momenteissa säädetään aiempien opiskeluoikeuksien päättymisestä, kun opiskelija ottaa vastaan uuden opiskeluoikeuden. Kuitenkin pykälän 5 momentin mukaan aiemmat opiskeluoikeudet päättyvät, kun uusi opiskeluoikeus alkaa. Helsingin yliopistossa uudet perustutkintojen opiskeluoikeudet alkavat pääsääntöisesti 1.8. uuden lukuvuoden alkaessa. Koska yliopistolain 38 §:ssä säädetään opiskelijan velvollisuudesta ottaa vastaan opiskelupaikka, voi 42a §:n sanamuoto ”kun opiskelija ottaa vastaan uuden... opiskeluoikeuden” aiheuttaa epäselvyyttä sen suhteen, milloin aiempi opiskeluoikeus tosiasiallisesti päättyy, kun päättyminen on 5 momentissa sidottu uuden opiskeluoikeuden alkamiseen. Näiltä osin olisi syytä arvioida, onko sanamuotoa tarpeen tarkistaa.

Pykälän 2 ja 3 momenteissa on lueteltu tekstimuodossa miten uusi opiskeluoikeus vaikuttaa aiempaan opiskeluoikeuteen ja missä tilanteissa aiempi opiskeluoikeus päättyy. Eri tilanteiden hahmottamista voisi auttaa jonkinlaisen taulukon lisääminen hallituksen esityksen perusteluihin. Taulukon avulla olisi helpompaa nähdä, miten eri tasoisiin tutkintoihin johtavat opiskeluoikeudet vaikuttavat toisiinsa.

Yhden opiskeluoikeuden säännöksen soveltaminen opiskelijavalinnan ns. ”normaalitapauksiin”, jotka toteutetaan yliopiston päähaun yhteydessä, on hallituksen esityksen perusteluissa annettujen tietojen nojalla mahdollista. Opiskelijavalinnoissa on kuitenkin lukuisia poikkeustilanteita, joihin olisi syytä kiinnittää huomiota jo lainvalmistelun yhteydessä, jotta vältytään tapauskohtaiselta tulkinnalta lain soveltamisessa.

Ensinnäkin, säännösten yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyistä tiedoista huolimatta ei ole yksiselitteistä, miten uusi opiskeluoikeus vaikuttaa tilanteeseen, jossa aiempi opiskeluoikeus ylempään korkeakoulututkintoon, johon ei kuulu erillistä alempaa korkeakoulututkintoa, on saatu ennen 1.8.2005 (ns. vanha yksiportainen tutkinto). Yliopistojen opiskelijarekisterissä saattaa olla opiskelijoita, joilla tällainen opiskeluoikeus on olemassa passiivisena. Osa tällaisista opiskelijoista on saattanut saada mahdollisuuden suorittaa kandidaatintutkinto ennen maisterintutkintoa, vaikka se ei alun perin ole sisältynyt opiskeluoikeuteen. Tällaiset opiskeluoikeudet olisi luontevaa rinnastaa alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan opiskeluoikeuteen, vaikka opiskelija onkin alun perin saanut opiskeluoikeuden yksiportaiseen tutkintoon. Mikäli tällainen rinnastus tehtäisiin, olisi siitä syytä ottaa maininta perusteluihin.

Miisa Karjalainen
Vanhempi juristi
Helsingin yliopisto
12.2.2026

HY/1947/00.13.00/2026

Toinen tilanne, joka Helsingin yliopistossa koetaan haasteelliseksi erityisesti yliopistossa hakuneuvontaa ja toisella asteella opinto-ohjausta antaville on tilanne, jossa opiskelijalla on aiempi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtava opiskeluoikeus, ja hän on jo valmistunut kandidaatiksi tästä opiskeluoikeudestaan. Jos opiskelija tällöin saa uuden sekä alempaan että ylempään tutkintoon johtavan opiskeluoikeuden, aiempi ylemmän tutkinnon opiskeluoikeus päättyy. Mutta jos uusi opiskeluoikeus johtaisi vain alempaan tutkintoon (Helsingin yliopistossa farmaseutti tai varhaiskasvatuksen opettaja), tällöin aiempi ylemmän tutkinnon opiskeluoikeus säilyy.

Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan myös seuraavaa: ”Merkitystä ei ole sillä, ovatko aiemmat opiskeluoikeudet ns. aktiivisia vai passiivisia tai onko opiskeluoikeus saatu aikana, jolloin opiskeluoikeuden kesto ei ole rajoitettu.” Tässä kohtaa on tärkeää ymmärtää, että opiskelijalla voi olla 43 §:n mukainen menetetty opiskeluoikeus, joka päättyisi esitetyn 42 a §:n mukaisissa tilanteissa. Myös tämän voisi selvytyden vuoksi tuoda esiin perusteluissa. Huomionarvoista on myös, että hyvin vanhoja opiskeluoikeuksia ei ole sähköisissä opiskelijarekistereissä, ja voi olla myös muita tilanteita, joissa henkilön aiempia opiskeluoikeuksia ei pystytäkään aukottomasti järjestelmästä tunnistamaan, esimerkiksi jos henkilöllä ei ole (tai ole ollut) henkilötunnusta.

Yliopistojen käytäntöjen kannalta ongelmalliseksi voi lisäksi muodostua myös opiskeluoikeuden päättymisen ajankohdan määrittäminen siihen, kun uusi opiskeluoikeus alkaa. Kuten todettu edellä, Helsingin yliopistossa uudet opiskeluoikeudet alkavat pääsääntöisesti lukuvuoden alkaessa 1.8. Kesällä valmistuvien opiskelijoiden osalta yliopistoissa toimitaan käytännössä niin, että opiskelijan on mahdollista valmistua 31.7. päättyvän lukuvuoden/lukukauden aikana, kunhan opiskelija on tehnyt valmistumispyynnön viimeistään 31.7. Teknisesti tämä merkintä tutkinnon valmistumisesta ja opiskeluoikeuden myöntämisestä tehdään opintotietojärjestelmään vasta 1.8. jälkeen, vaikka valmistuspäiväksi tulee se päivä, jolloin valmistumista on haettu. Näin ollen opiskelijan opiskeluoikeus voi näkyä Opintopolussa voimassa olevana uuden lukuvuoden alkaessa 1.8., vaikka tutkinto olisi jo valmis ja opiskeluoikeus siten päättynyt. Tällöin uuden opiskeluoikeuden saaneelle opiskelijalle todennäköisesti näkyisi järjestelmässä kaksi samanaikaisesti voimassa olevaa opiskeluoikeutta. Ongelma on sinänsä järjestelmätekniinen, mutta hyvä ottaa huomioon, että kaikissa tapauksissa järjestelmien opiskeluoikeuksia koskevat tiedot eivät päivitty täysin reaaliaikaisesti.

Aiemman opiskeluoikeuden päättymisen ja uuden opiskeluoikeuden alkamisen ajankohtaan saattaa liittyä myös ongelmia tilanteessa, jossa uusi opiskeluoikeus myönnetään ehdollisena, ja ehdon täytyminen varmistuu vasta sen jälkeen, kun uusi opiskeluoikeus on alkanut. Lisäksi mahdolliset varasijalta hyväksytyiksi tulleiden

Miisa Karjalainen
Vanhempi juristi
Helsingin yliopisto
12.2.2026

HY/1947/00.13.00/2026

opiskelijoiden opiskeluoikeudet tai hyväksytyn oikaisuvaatimuksen perusteella myönnettyt opiskeluoikeudet saattavat varmistua paljon uuden lukuvuoden alkamisen jälkeen. Tällöin voi syntyä mm. tilanteita, joissa opiskelija on suorittanut opintoja aiemman opiskeluoikeuden nojalla 1.8. jälkeen, mutta tämä opiskeluoikeus olisikin päättynyt 1.8. Opiskelijan oikeusturvan kannalta on ongelmallista, mikäli näitä suoritettuja opintoja ei voida rekisteröidä aiemmalle opiskeluoikeudelle, jos sen katsotaankin päättyneen ennen 1.8.

Edelleen, 42 a§:ää on tarkoitus soveltaa myös siirto-opiskelijoihin. Siirtohakujen aikataulut poikkeavat normaalien opiskelijavalintojen aikatauluista, jolloin myös siirtohakujen osalta saattaa muodostua tulkinnanvaraisia tilanteita erityisesti sen suhteen, minkälainen näkymä opiskeluoikeuksista annetaan opiskelijalle Opintopolussa.

Lopuksi

Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, hakijoille, opiskelijoille ja opinto-ohjaajille kohdistettava viestintä on keskeistä uudistuksen toimeenpanon onnistumiseksi ja sille on jätettävä tarpeeksi aikaa hakijoiden oikeusturvan varmistamiseksi. Helsingin yliopisto huomauttaa, että sääntelyä on tarkoitus soveltaa jo 1.1.2027 alkaviin koulutuksiin, eli ensimmäisen kerran syksyllä 2026 toteutettaviin opiskelijavalintoihin. Aikaa uudistuksesta viestimiselle on niukasti, kun tätä lausuntoa annettaessa lähestytään jo helmikuun puoliväliä.

Lisäksi on opiskelijoiden oikeusturvan kannalta tärkeää huolehtia siitä, että opiskelijoille Opintopolussa näkyvät tiedot uuden opiskeluoikeuden vastaanottamiseen liittyvistä oikeusvaikutuksista ja päättävistä opiskeluoikeuksista ovat oikeita ja täsmällisiä. Näiltä osin luotamme Opetushallituksen kehittämistyöhön Opintopolkua koskien.

Helsingissä 12.2.2026

Miisa Karjalainen
Vanhempi juristi
Helsingin yliopisto